

0123456789
BIOGRAFÍA

• Valentín Paz - Andrade nace en Lerez (Pontevedra) un 23 de abril de 1898. Cursa estudos secundarios nesta cidade. Logo trasládase a Santiago de Compostela onde estuda leis. Iníciase co seu tío, o escritor e poeta Juan Bautista Andrade, no xornalismo. Tamén aquí coñece a Castelao.

• En xullo de 1922, sae á rúa o xornal *Galecia*, que Paz - Andrade dirixe. O autor amosa un espírito liberal, independente e galeguista, o cal constitúe un fito na historia da prensa galega.

• A partir do outono de 1926, dedícase á súa actividade profesional como avogado e publica o seu primeiro traballo: *Los puertos nacionales de pesca en España. Aportación de Vigo al estudio del problema.*

• Participa, xunto con Lois Tobío, Alexandre Bóveda e Carballo Calero, na elaboración do anteproxecto do Estatuto de Galicia.

• Sofre desterro en Verín, Castro Caldelas e A Pobra de Trives. Na Pobra comeza a súa incursión na poesía e coñece a súa futura muller, Pilar Rodríguez Prada, coa que casa no 1939.

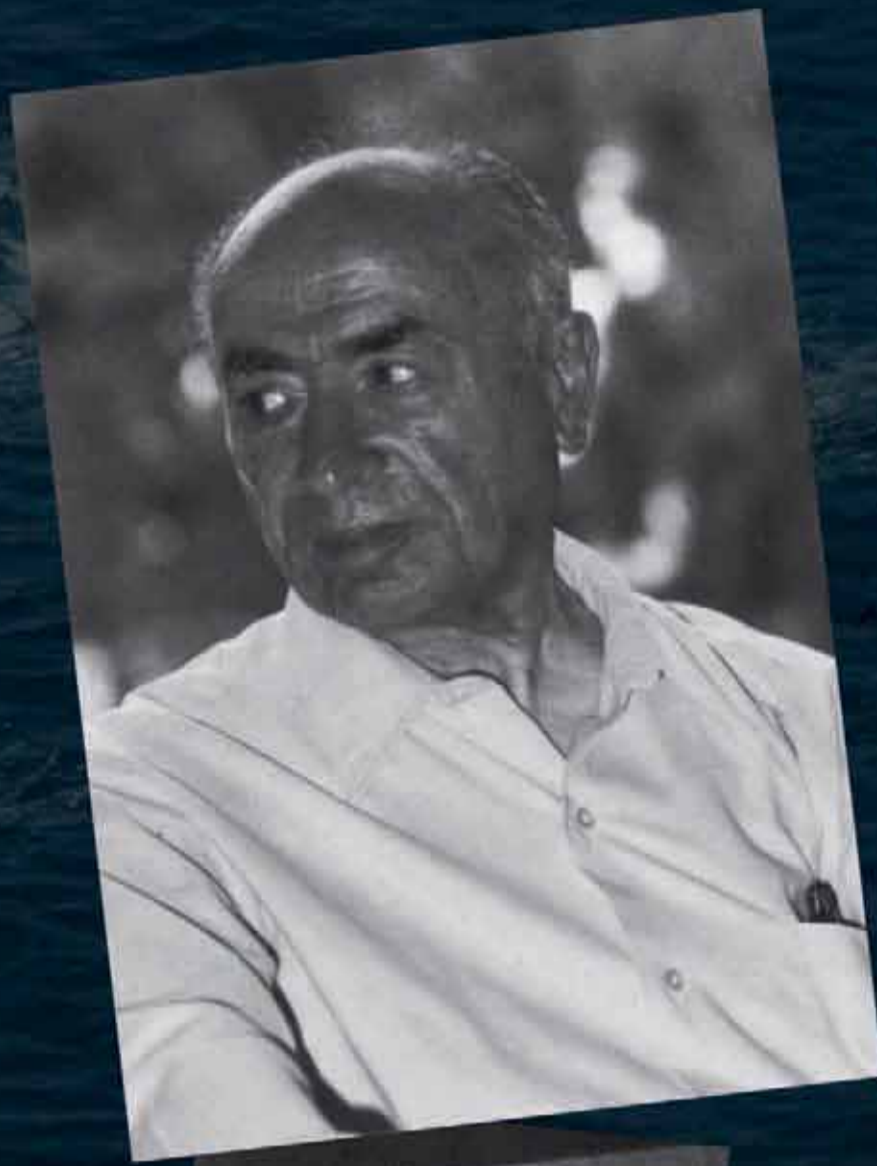
• Sen abandonar o xornalismo proxecta, na década dos 50, a construción dunha refinería de petróleo en Vigo *Petrogasa* que non autorizan. Pasou o mesmo no ano 63 coa idea dun *Banco Industrial de Galicia*, banco netamente galego orientado ao aforro no desenvolvemento do país. Mellor foron as cousas coa creación de *Pescanova SA*.

• No ano 1968, publícase o poemario *Sementeira do vento*, e, na década seguinte, *La marginación en Galicia*. Neste último libro retrata a realidade do noso país (problemática do aforro galego, subestimación da España atlántica, depresión económica).

• Valentín Paz-Andrade constitúe no 1976 a *Comisión dos Dez*. No 1979 sae do prelo o libro de poemas *Cen chaves de sombra*.

• Fina o 19 de maio de 1987. Foi enterrado no panteón familiar de Lerez envolto na bandeira galega por expreso desexo seu.

• Recibiu numerosos galardóns: foi elixido membro da Real Academia da Lingua e das Ciencias. Outorgáronlle O Pedrón de Ouro, a Medalla ao Mérito Social Marítimo e a Medalla de Castelao, entre outros.

Casa natal en Lerez (Pontevedra)

Licenciatura en Dereito

Pilar, a súa muller, co seu fillo Alfonso

Co seu neto

Co seu fillo Alfonso

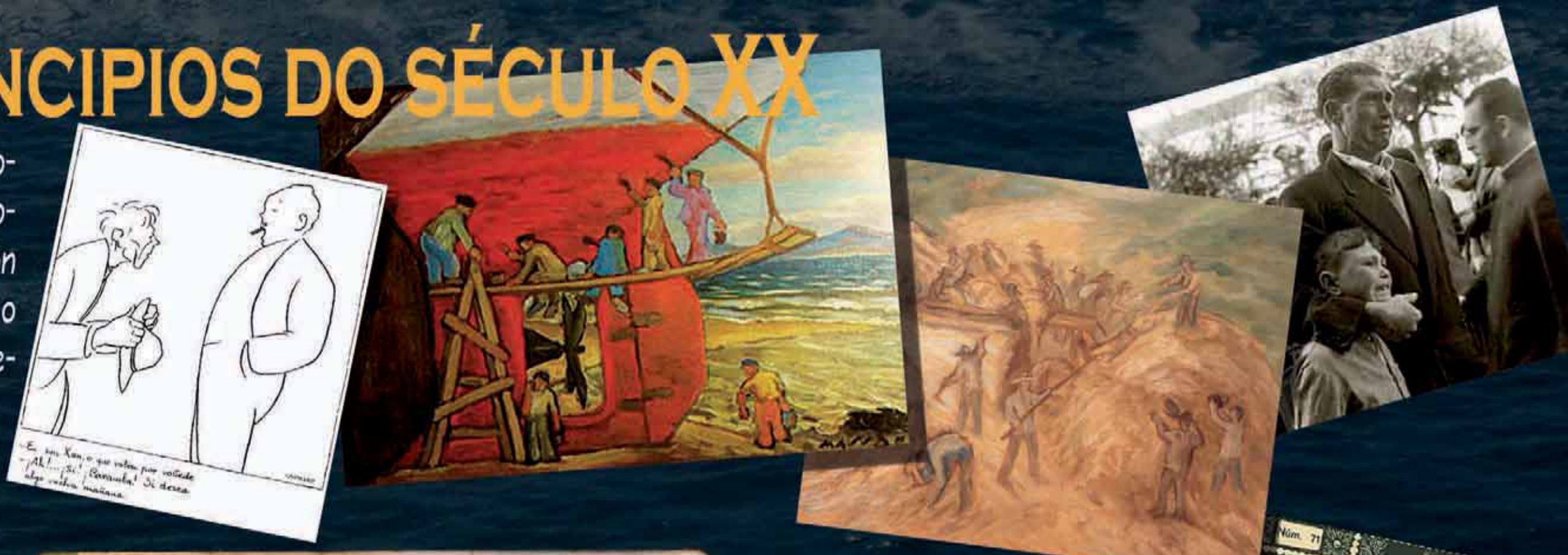

01 GALICIA COMO TAREFA

A Galicia que Valentín Paz-Andrade viviu está chea de luces e sombras. A nosa terra avanza dende o inicial atraso cara a unha maior modernización e conciencia de si. Paz-Andrade será protagonista destes cambios coa súa actividade política, xurídica, empresarial, de mecenado ou literaria. Nas súas propias verbas, Galicia non é "algo que nos ten sido dado irremediamente feito e, en parte, contrafeito", senón que Galicia se debería entender como "algo que temos que facer, ou refacer, tódolos días".

A GALICIA DE PRINCIPIOS DO SÉCULO XX

Galicia segue a estar atrasada económica, social e politicamente, dominada polos caciques e cunha poboación de base agraria e obrigada á emigración como medio de subsistencia. Tampouco ten, en xeral, o orgullo de ser unha rexión, unha nación, con características propias.

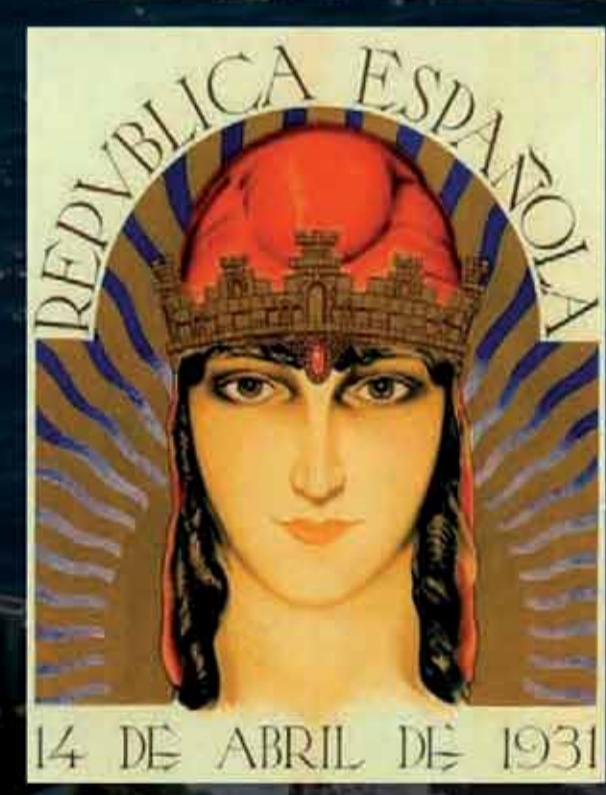
AS MUDANZAS

Malia todo, en determinados círculos intelectuais comeza a xeneralizarse a opinión de desenvolver a idea de nación, o orgullo pola lingua, a defensa dos intereses dos campesiños galegos. Xorden as Irmandades da Fala, o Agrarismo, a revista Nós...

A ESPERANZA

O desenvolvemento da II República (1931-1936) abre a esperanza para os galegos. Partidos como a ORGA (Organización Republicana Galega Autónoma) e o Partido Galeguista van reclamar o protagonismo de Galicia, o seu recoñecemento como nación. Apróbase o primeiro estatuto galego.

O ESPERTAR DO SOÑO

O desenvolvemento da Guerra Civil española (1936-1939) esmaga todos os logros anteriores. A represión, a intolerancia, o odio esténdense por toda España e por Galicia. Moitos defensores do galeguismo, da democracia, foron fusilados ou desterrados, outros tiveron que exiliarse.

UNHA VEZ MÁIS A ESPERANZA

A partir do ano 1975, tras corenta anos de ditadura imponse de novo a democracia. O galeguismo volve reclamar o seu recoñecemento. Finalmente, en 1980 é aprobado o actual Estatuto de autonomía de Galicia. Económicamente, asístese a unha modernización con alicerces en períodos anteriores.

0123456789 POLÍTICO

O contacto inicial de Paz - Andrade coa política é a través das Irmandades da Fala e de Castelao.

"A amizade entre os dous chegaría (...) no mes de Santos (novembro) de 1919. (...) Foi entón cando a nosa relación adquiriu firmeza e certa profundidade. Sospeito que sería por ter eu pasado (...) a unha primeira e talvez extremada belixerancia. Aquela que supuxo participar cun fato de estudantes, escollidos polos sentimentos afíns, na II Asamblea Nacionalista, que por aquelas calendas se celebrou en Santiago."

do libro *Valentín Paz-Andrade a memoria do século XX* de Tucho Calvo, p.áx. 21

En xuño de 1930, preséntase ás eleccións a Cortes. Non sae elixido.

En decembro de 1931, constituíase en Pontevedra o Partido Galeguista.

"(...) Unha das primeiras cuestións suxeitas a deliberación foi a do nome. O movemento viñase titulando "nacionalista" e tal era o que de primeiras se pensaba. Mudouse de idea polo abuso que do concepto se viña facendo como bandeira das ditaduras de Hitler, Mussolini, Salazar... Precisamente, fun o que propuxen a substitución da palabra equívoca pola de Galeguista, que foi acollida por todos".

do libro *Valentín Paz-Andrade a memoria do século XX*, p.áx.106

Para Diputados a Cortes Constituyentes

ALFONSO RODRIGUEZ CASTELAO
VALENTIN PAZ-ANDRADE
RAMÓN CABANILLAS ENRIQUEZ
AMADO GARRA CASTELLANZUELO
BASILIO ALVAREZ RODRIGUEZ
CONCEPCION ALFAYA LOPEZ
JOSÉ LÓPEZ VARELA
RAMON SALGADO PÉREZ
JOSÉ VIÑAS DEL MONTE

Participou na redacción do anteproxecto do estatuto galego.

Dimpois da lectura do anterior traballo e do estudo deido do mesmo, entende a Poñenza que, pra algunhos, seguirá sendo discutible si (por razóns de soberanía ou por as que con respecto a Galiza se poidan alegar) deben ou non ser de momento concedidas a Galiza algunhas das facultats que lle sinalamos; mais que ninguén poderá dubidar das seguintes conclusións, que rubricamos sineiramente convencidos de non padecer erro:

1.ª Que Galiza pode invocar, ademais do seu dereito como unidade social indiscutible, o que lle dá saber que o pedir gobernarse de seu non o fai a costa de ninguén;

2.ª Que non se poderá dubidar que Galiza, autónoma, non tardaría en beneficiarse grandemente, valorando, en ven de todos, á súa aportazón o concerto universal dos pobos, alogada hoxe polo patrón d-uniformidade a que se nos ten sometidos, a pretexto d-unha unidade nazonal absurda e inxusta, pois non é unidade voutaria de pobos ceives;

3.ª Que a ningunha Rexión hespañola se lle debe negar, con pretextos económicos, o dereito á autonomía, por integral que sexa, sempre que a pida comprometéndose a pagar a cantidade que en xustiza lle corresponda; pois concedéndolla non somentes se lle fai un ben, senón que resultan beneficiados, ó mesmo tempo, as demais Rexións: por supresión da pluralidade de órgaos que na actualidade require a tutela do Poder Central.

E a Poñenza daríase por pagada da laboura que acometeu, con entusiasmo e anxeios d-acerto, si ela, cos defeitos que ten de ter, axudase a pór luz no básico problema da nova estruturazón hespañola, e contribuíse a que, en ben de todos, foxe xuridicamente recoñecido e resolto o problema difrenzal da nosa Terra.

Galiza, maio do 1.931

V. Paz-Andrade
L. Tobío Fernández
A. Bóveda Iglesias
Vicente M. Risco
R. Carballo Calero

En novembro de 1976, forma parte da Comisión dos Dez que negociou co Goberno de Adolfo Suárez.

Nas eleccións de 1977, Paz - Andrade foi elixido senador por Pontevedra.

Foi un dos organizadores das manifestacións a prol do autogoberno de Galicia en decembro de 1977.

Ao final da súa vida Paz - Andrade considera que o comezo da autonomía galega "non foi máis que unha improvisación" e coida que foi unha ocasión perdida para o galeguismo.

"(...) Este espectáculo de que Galicia está dominada por la ultraderecha endo-franquista, no es una consecuencia ajena a todo aquello. A que no llegara a constituirse un Partido Autonomista con arraigo popular copioso, que no podría ser arrollado en el momento de la transición, como no lo fue en el País Vasco ni en Cataluña". - Carta a B.F. Osorio-Tafall, 1984

En xullo de 1936, estalaba a Guerra Civil, Valentín axudará a fuxir a varios amigos como Ramón Martínez López ou Xosé Núñez Búa, pero non puido evitar a condena a morte de Alexandre Bóveda. El mesmo foi represaliado mediante o desterro.

"Esquecereime do meu nome mais endexamais do que en circunstancias trxicas fixeches por min. (...) Coido que se non fose por ti a estas alturas moi ben podería estar vigorizando algún toxo ou carqueixa da nosa terra." - Carta de Ramón Martínez López a Valentín, Austin, Texas, 21 de outubro de 1954.

0123456789
ENSAÍSTA

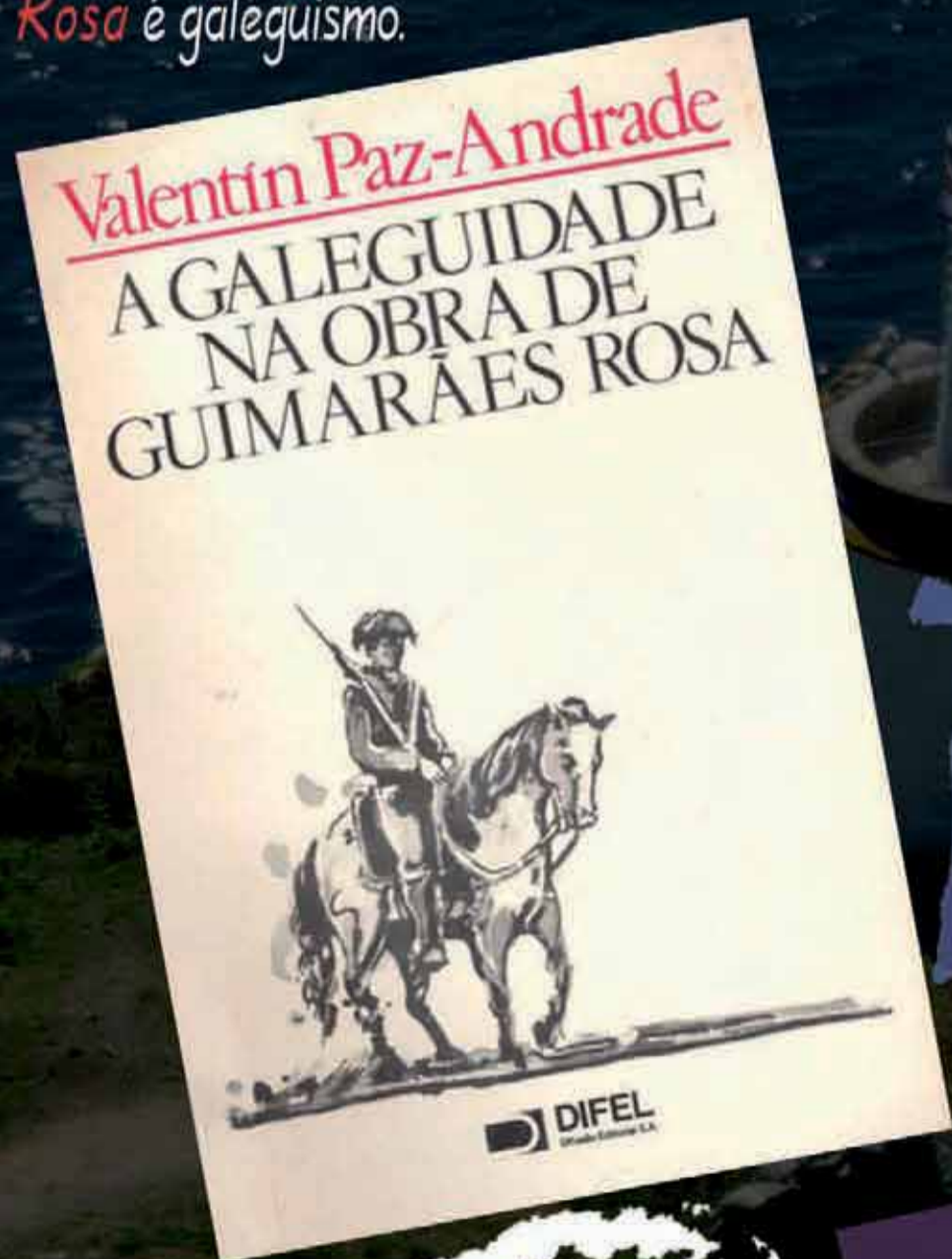
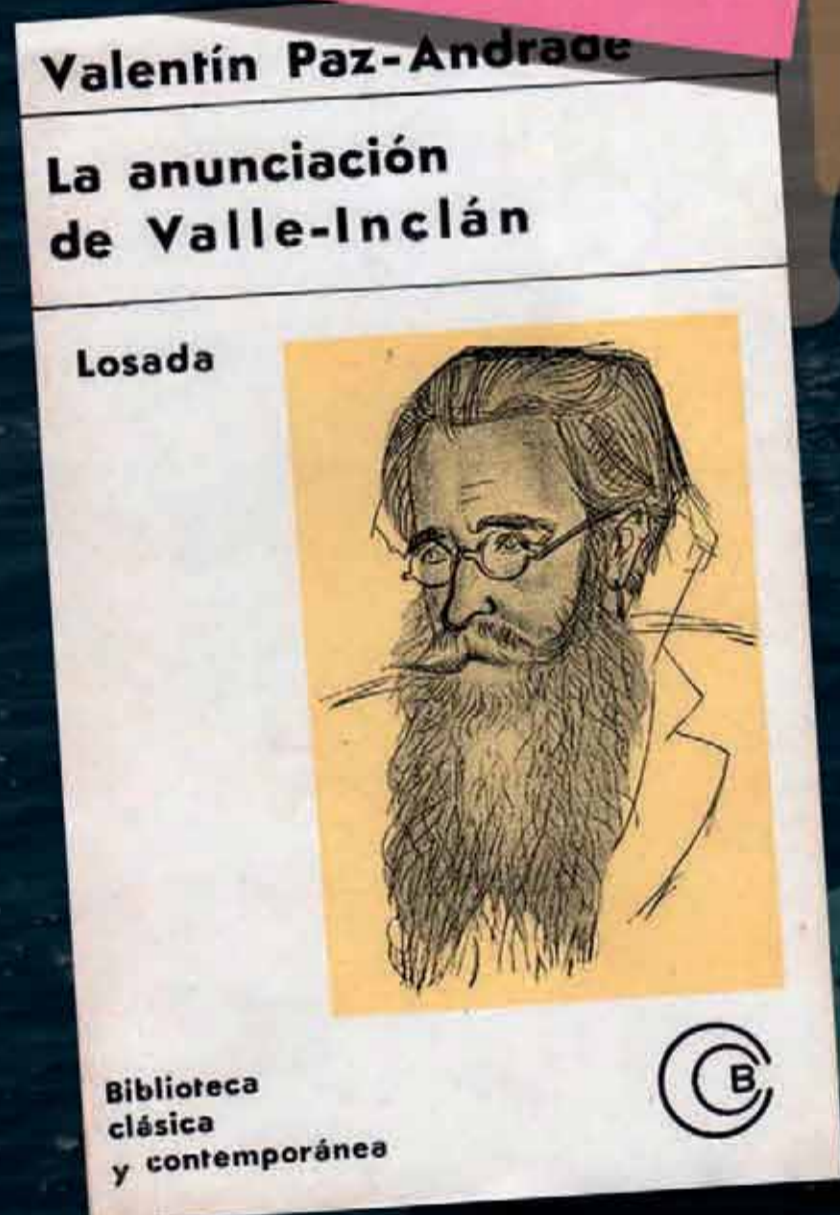
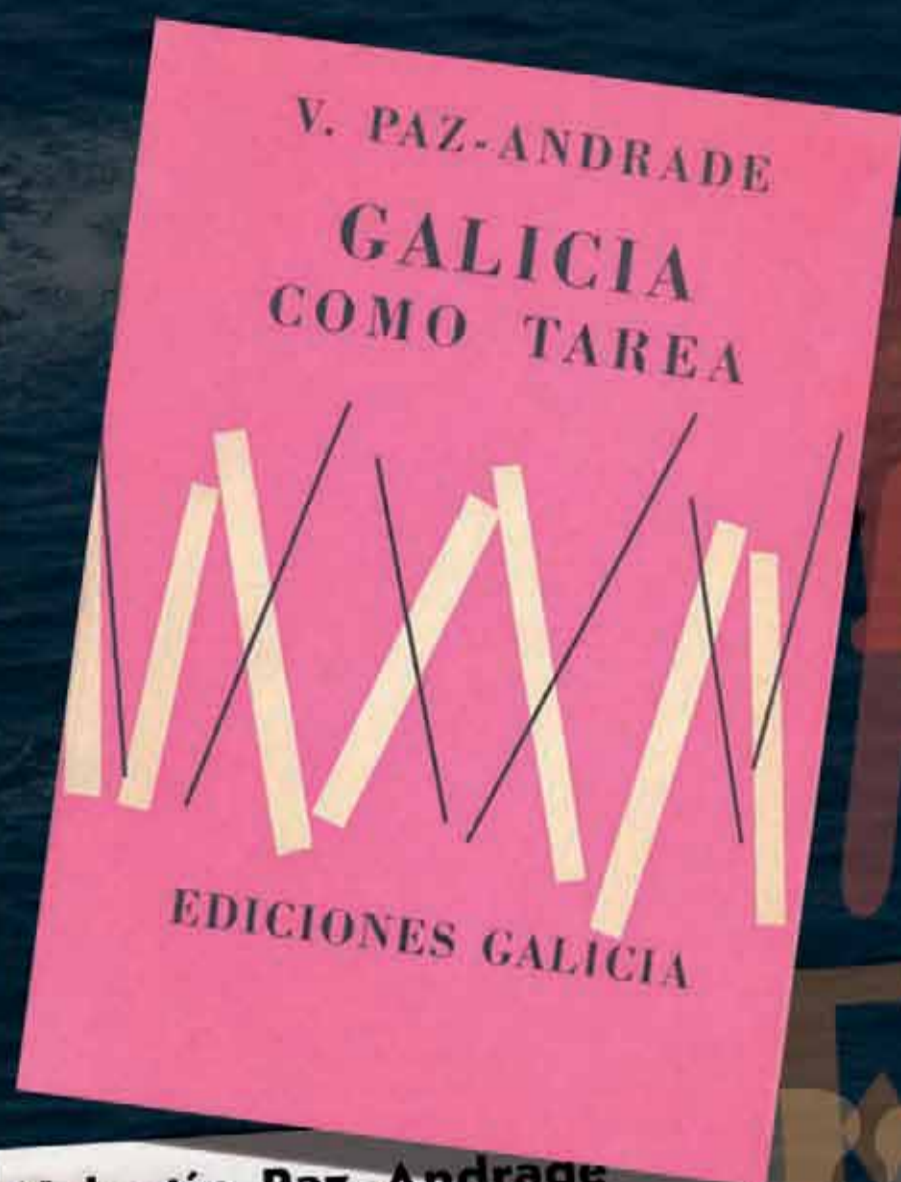
O máis notorio do Paz-Andrade escritor foron os seus ensaios de ampla temática, que despregan temas tan dispares como a economía, a historia, a etnografía ou a lingua.

Nos ensaios económicos e históricos destacan: *O sistema económico de la pesca en Galicia*, *El capital como factor de desarrollo de Galicia*, *La marginación de Galicia*... Desenvólvense nestes ideas como a evolución do sector pesqueiro, a subestimación da España atlántica, a poboación e a depresión agro-económica.

Dentro deste eido, *Galicia como tarea* é a obra de referencia. O autor fai un estudo -o primeiro deste tipo no Estado español-, estruturado en tres partes salientando os aspectos económicos, demográficos e culturais de Galicia. Para Méndez Ferrín, este ensaio foi "o grande manifesto político e económico do nacionalismo galego progresista."

Dentro dos ensaios etnográficos e lingüísticos, cómpre destacar a importancia que adquiren os temas brasileiros, mesmo cando trata sobre a pegada galega no país americano coma no seu interese polo escritor João Guimarães Rosa.

Botando man da historia, da lingua, da traxectoria do novelista, da etnografía, dos mitos, dos aforismos. Paz-Andrade considera que o iberismo presente en *A galeguidade na obra de Guimarães Rosa* é galeguismo.

0123456789
EMPRESARIO

Paz - Andrade sempre estivo moi vinculado ao **mundo da empresa** e manifestou unha singular preocupación pola realidade socioeconómica de Galicia, en particular, polo **mundo da pesca e o investimento industrial**.

Proba da súa sensibilidade pola vocación mariñeira da Galicia costeira foi o feito de ser promovido pola ONU, para a FAO, como **primeiro experto español** en misións internacionais de capacitación pesqueira en países de Hispanoamérica.

-Desenvolveu misións de asesoramento sectorial na Arxentina, Cuba e Colombia,

-Dirixiu a sección de economía en cursos en Chile e México.

-Tamén estivo á fronte da dirección de *Industrias Pesqueras*, revista quincenal de economía e tecnoloxía do devandito sector.

-Escribiu numerosos libros sobre o tema pesqueiro, e, de resultas da súa implicación no tema, foi o autor do primeiro tratado que se publicou no mundo sobre *Principios de Economía Pesquera*, editado pola FAO en Santiago de Chile en 1954.

En Galicia, foi o promotor da hoxe multinacional Pescanova e doutras grandes empresas (Banco Industrial Galego, Petrogasa) que, por motivos e intereses políticos alleos e espurios, non chegaron a callar.

O Andrade, segundo buque da frota de Pescanova, botado en 1961

México 1954. Con alumnos do Curso de Capacitación Pesqueira

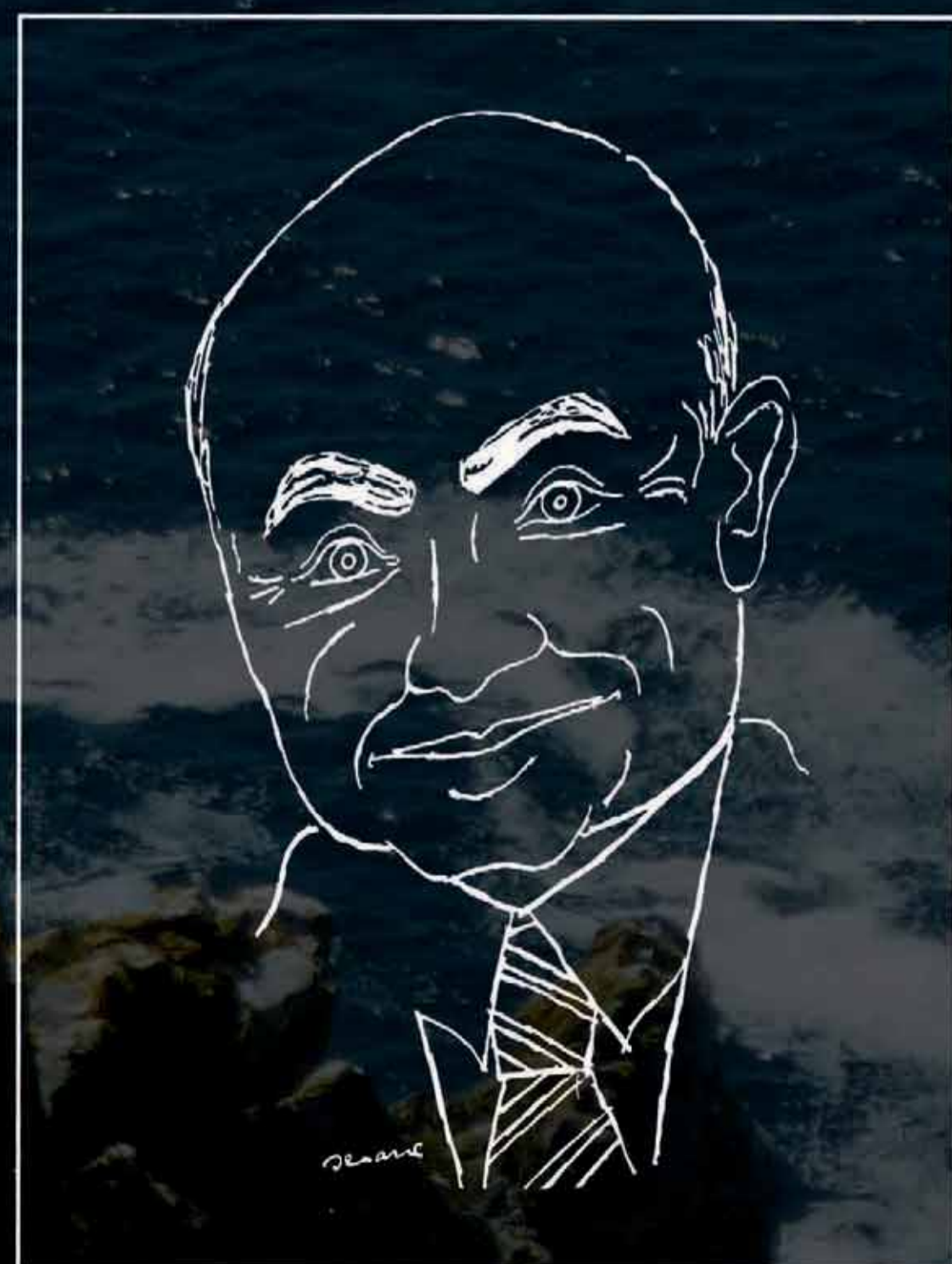
Refinería de petróleo na Coruña

Vigo 1973. Inauguración da Feira Mundial da Pesca, da que Valentín era xerente

Valentín

Valentín Paz-Andrade

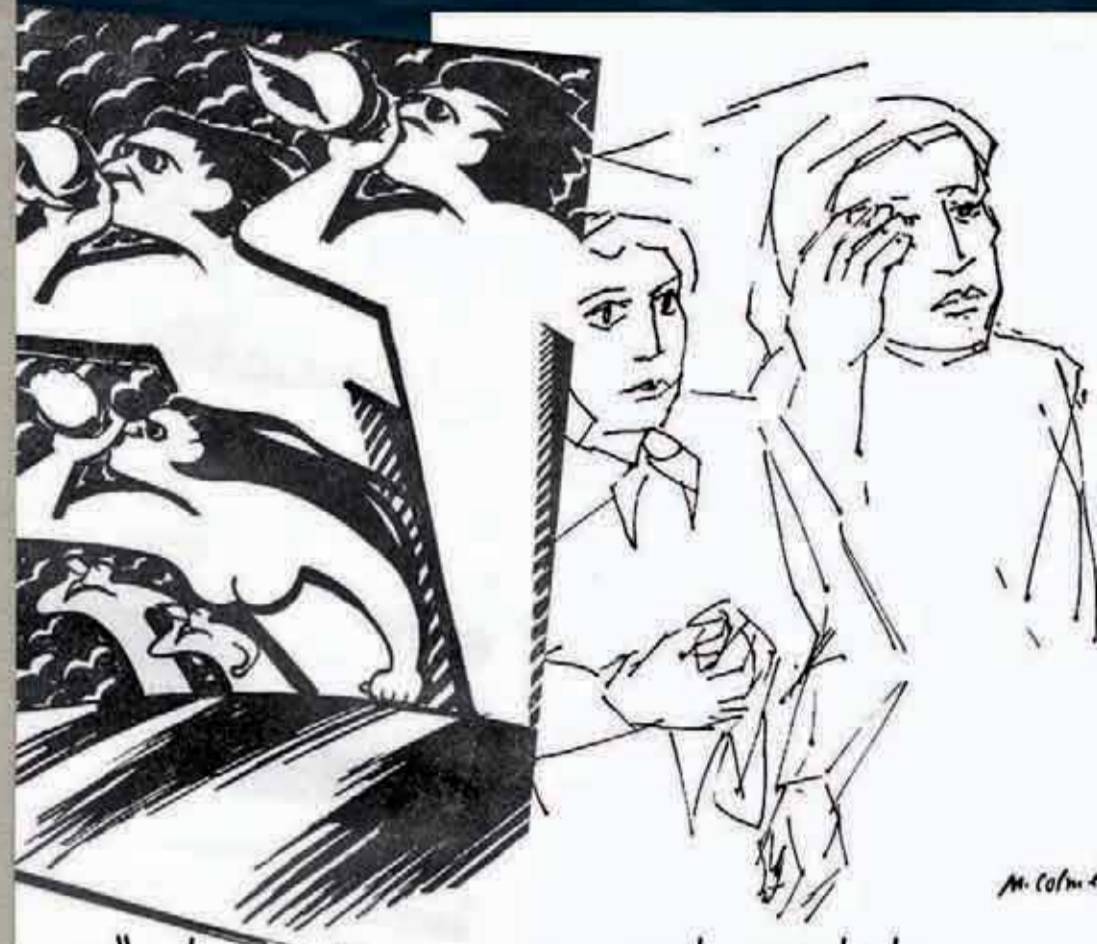
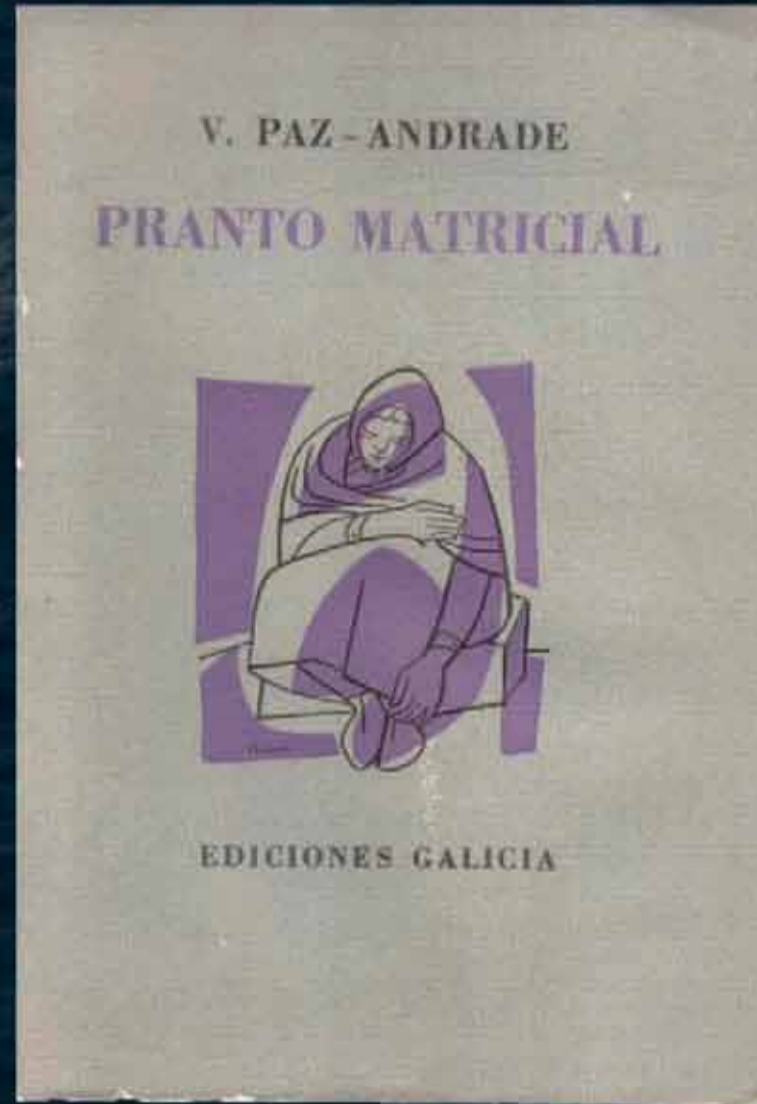

POETA

PRANTO MATRICIAL

Definido como un canto elixiaco á esperanza, publicouse en 1955 no Centro Galego de Bos Aires. A cuberta foi ilustrada por Luís Seoane e no interior contén catro debuxos de Colmeiro, Maside, Souto e Manuel Torres.

En 1975, ao se cumprir os 25 anos da morte do escritor de Rianxo, reeditouse en cinco linguas: galego, castelán, portugués, catalán e éuscaro, con prólogo de Rafael Dieste. O autor evoca en seis poemas a morte de Castelao, a quen admirou e de quen sempre foi un grande amigo: "O que todo galego choraría", "Door da paisaxe", "A terra e os sinos", "Ala lonxe", "Teu destino" e "Cando ti volvas".

"... dos castros na coroa unha cachela, cando ti volvas polo mare..."

SEMENTEIRA DO VENTO

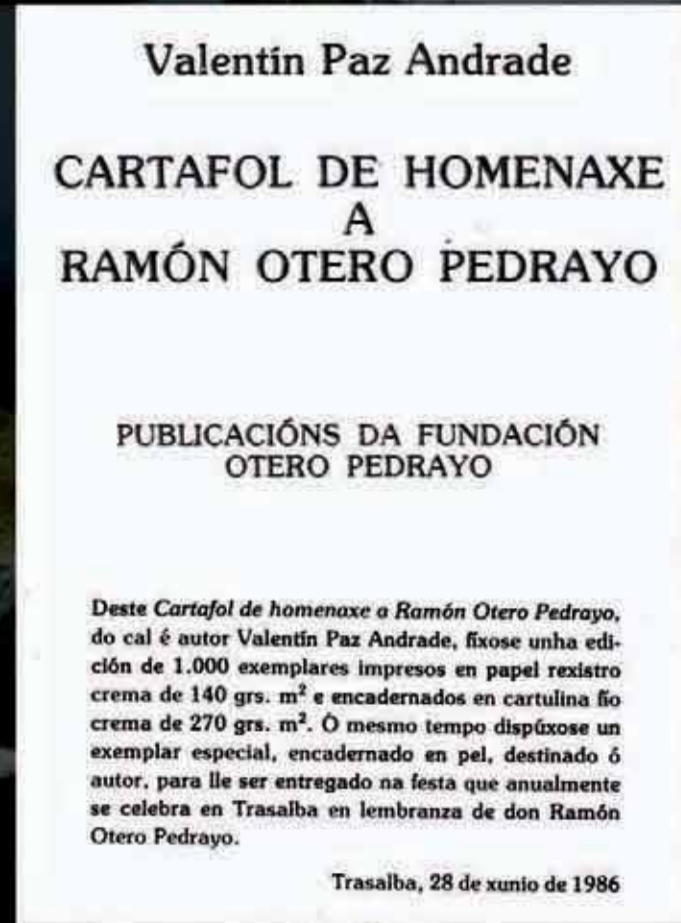
Foi editado por Galaxia no ano 1968, con ilustracións de Laxeiro e prefacio de Guillermo de Almeida. A obra, un canto á paisaxe, á xente galega, ao exilio e ao amor ausente; é, en palabras de Rodríguez Lapa, un "Breviario de patriotismo galego".

CEN CHAVES DE SOMBRA

Publicado por Edicións do Castro en 1979, con limiar de Lorenzo Varela e ilustracións de Laxeiro, recolle, entre outros, os poemas "Capotes de sombra amargos", "Catorce versos ao liño", "Catorce versos á lá", "A moza que ía ser miña", "A flauta do Bernardino", "Morte na Pousada Vella", "Aqueles ollos da Sinda", datados en 1937 e "Cantarela do camiñante", en 1938.

O libro componse de catro partes: "Ora na hora", "As cinzas de Marte", "Romanceira de Casteligo" e "Agora eres canzón" que se complementan formando un único corpo dentro da súa variedade temática e deixan traslucir as voces de Pondal, Curros e Amado Carballo.

CARTAFOL DE HOMENAXE A RAMÓN OTERO PEDRAYO

Publicado no ano 1985 e no que incluíu as composicións dedicadas ao autor ourensán.

"Dous a dous en tres ringleiras tricornos seis, seis cabalos, un fusil a cada lombo, capotes de sombra amargos..."

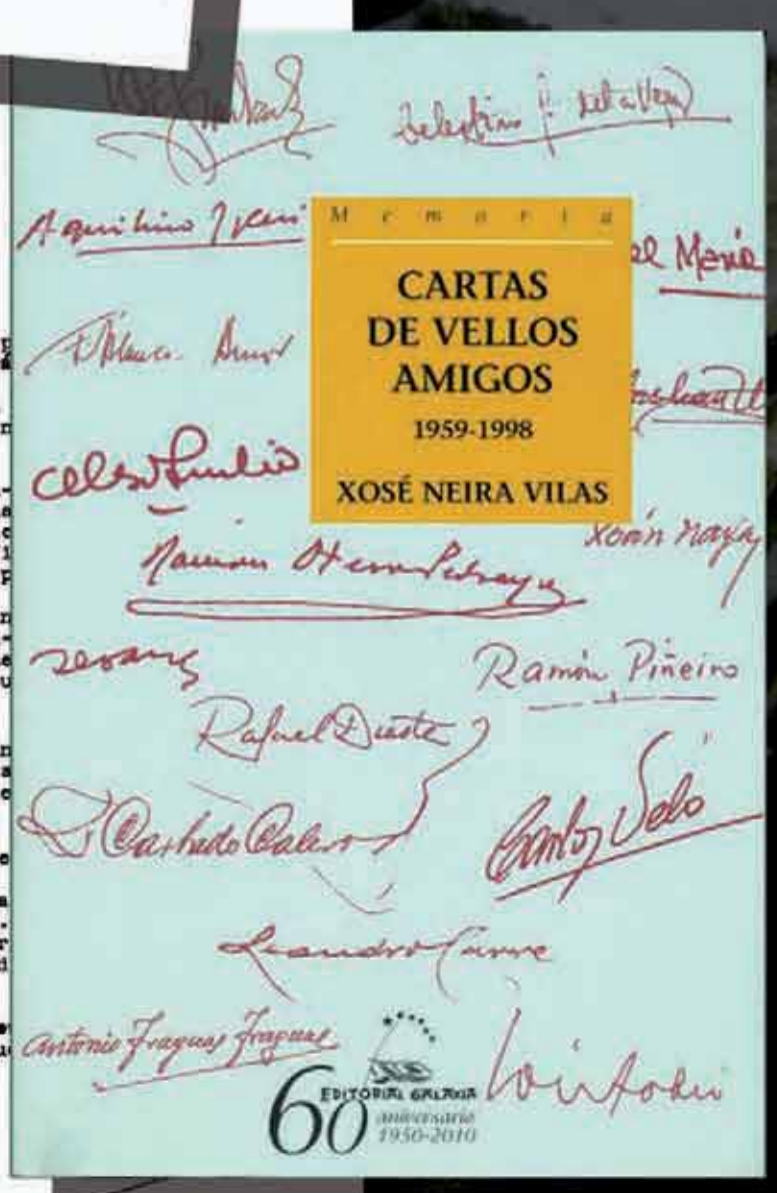
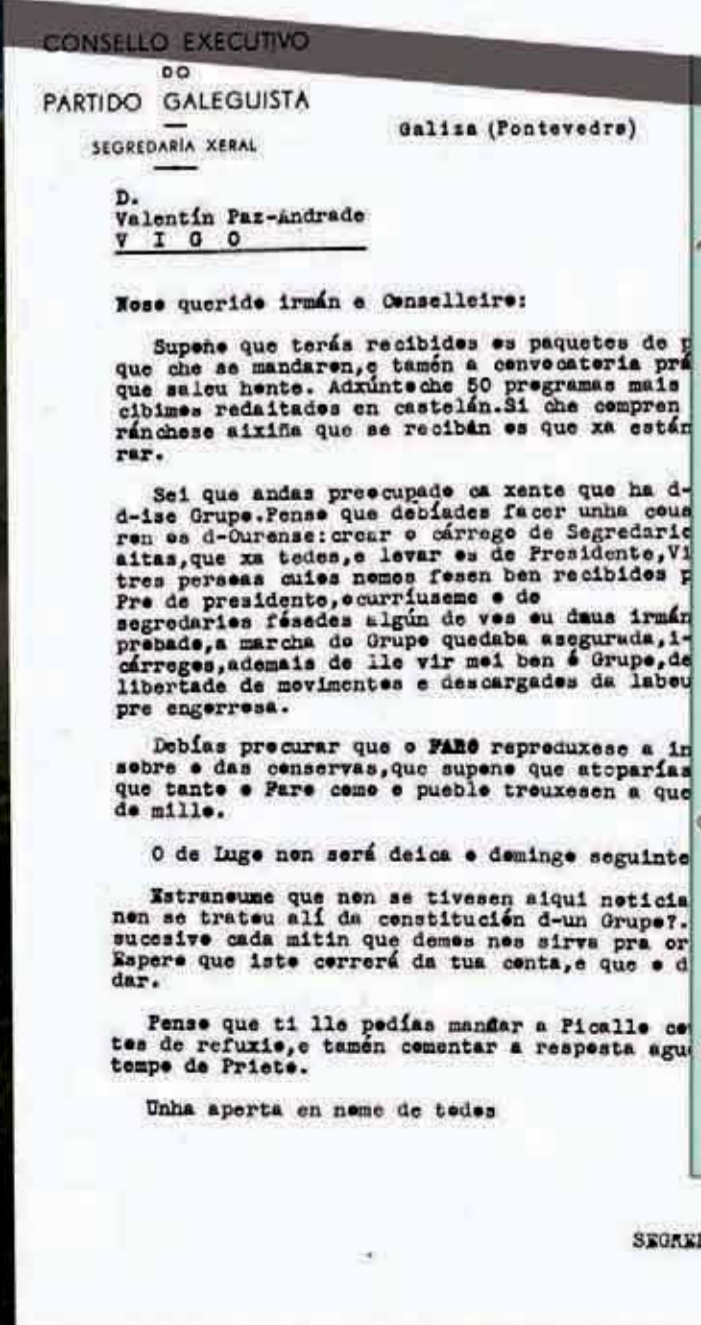
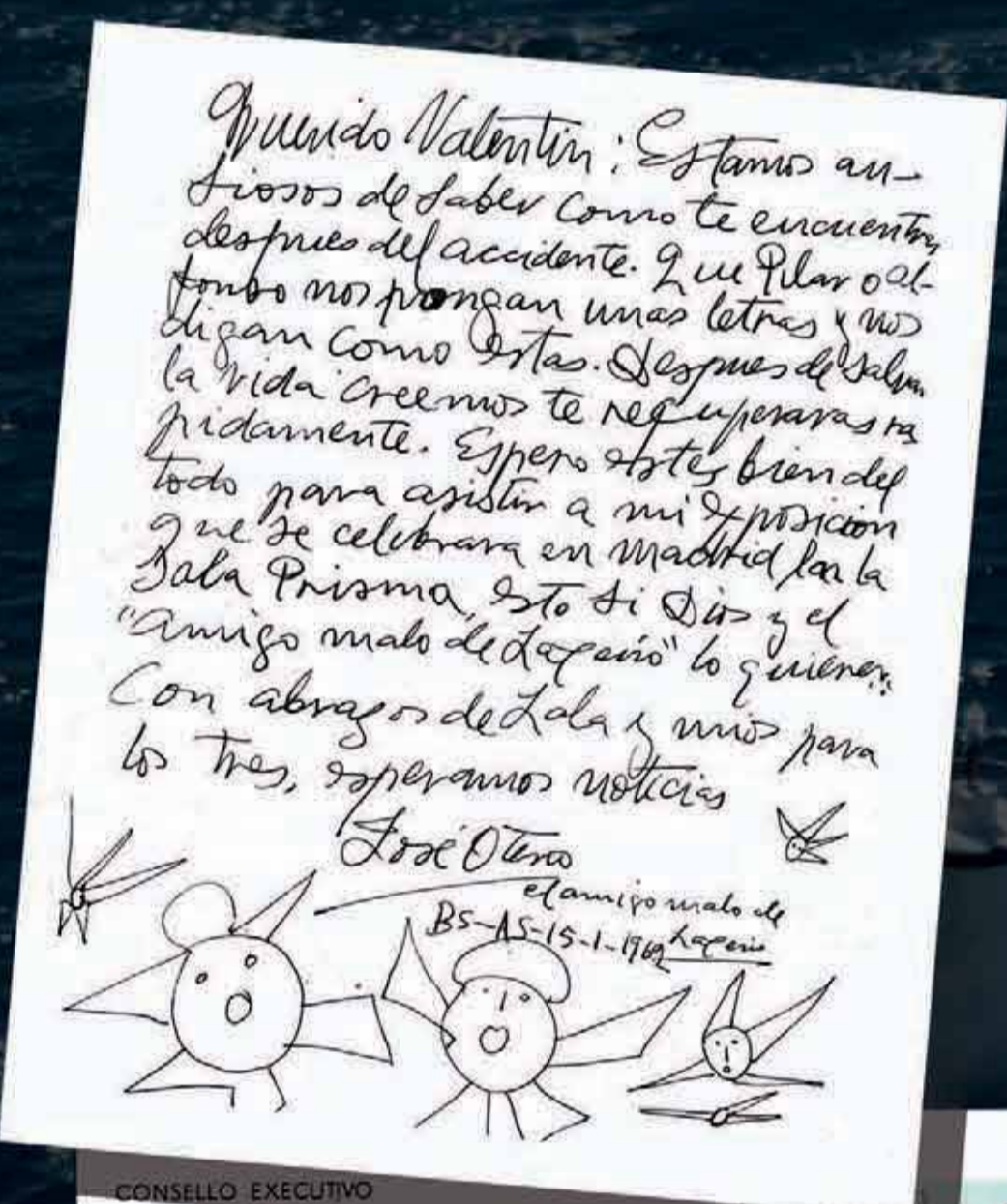
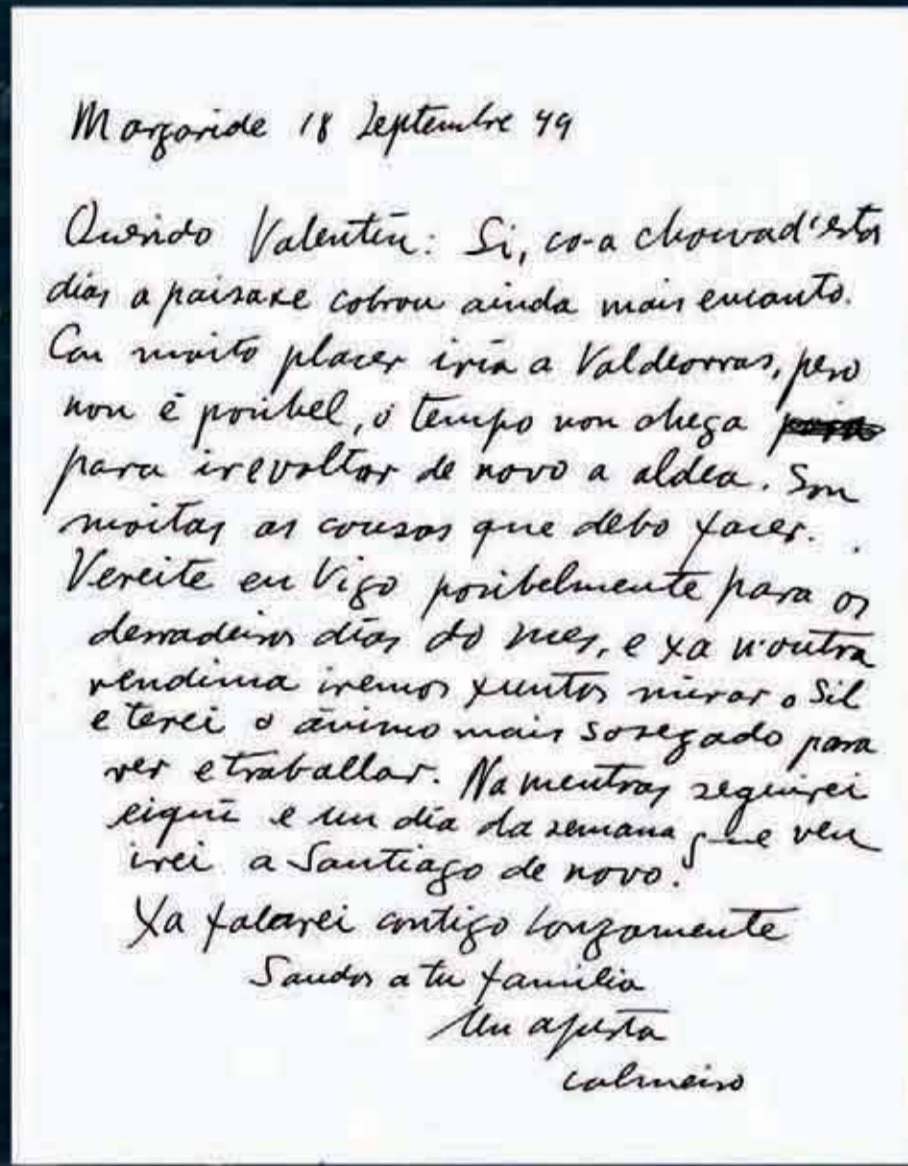
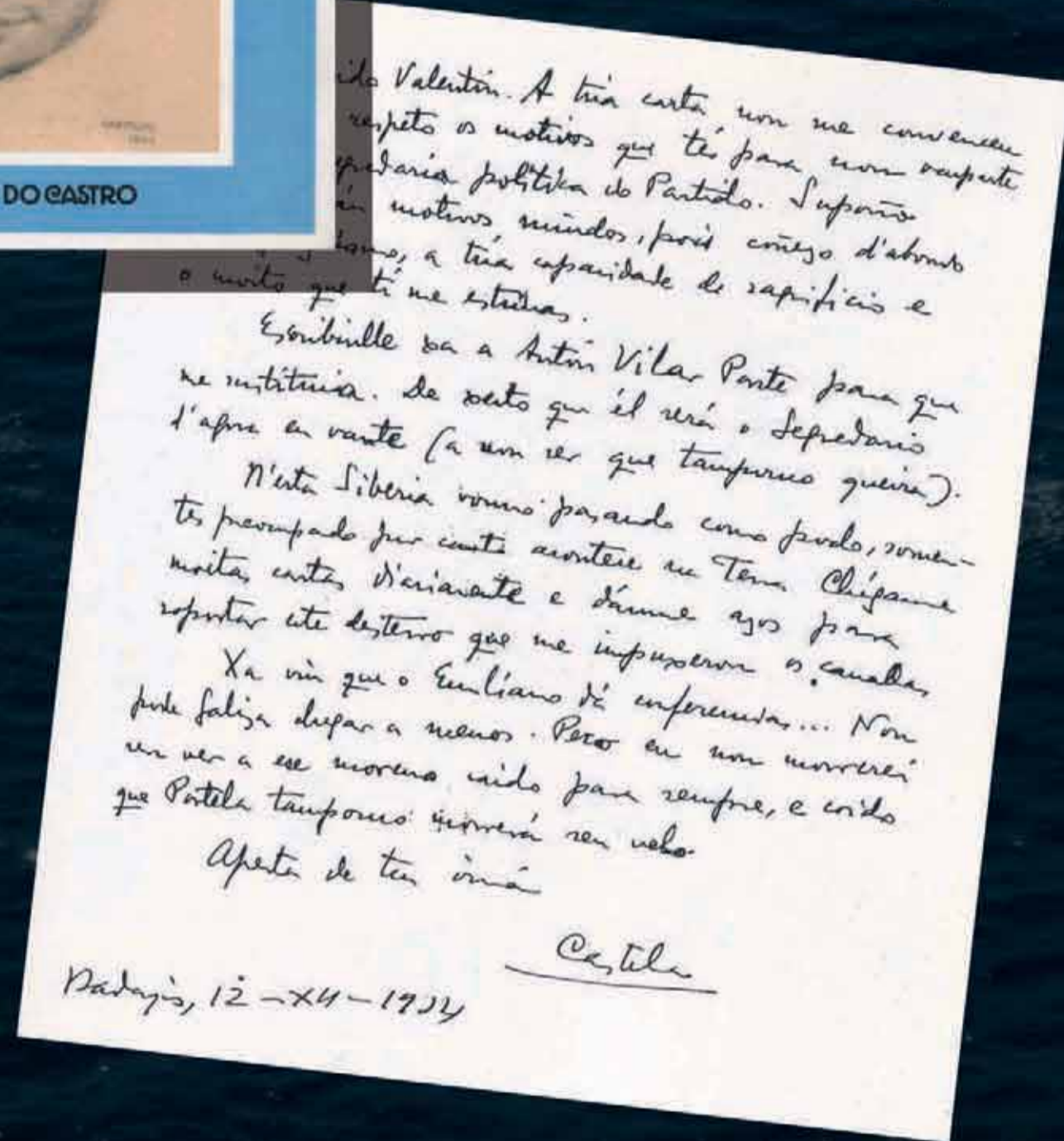
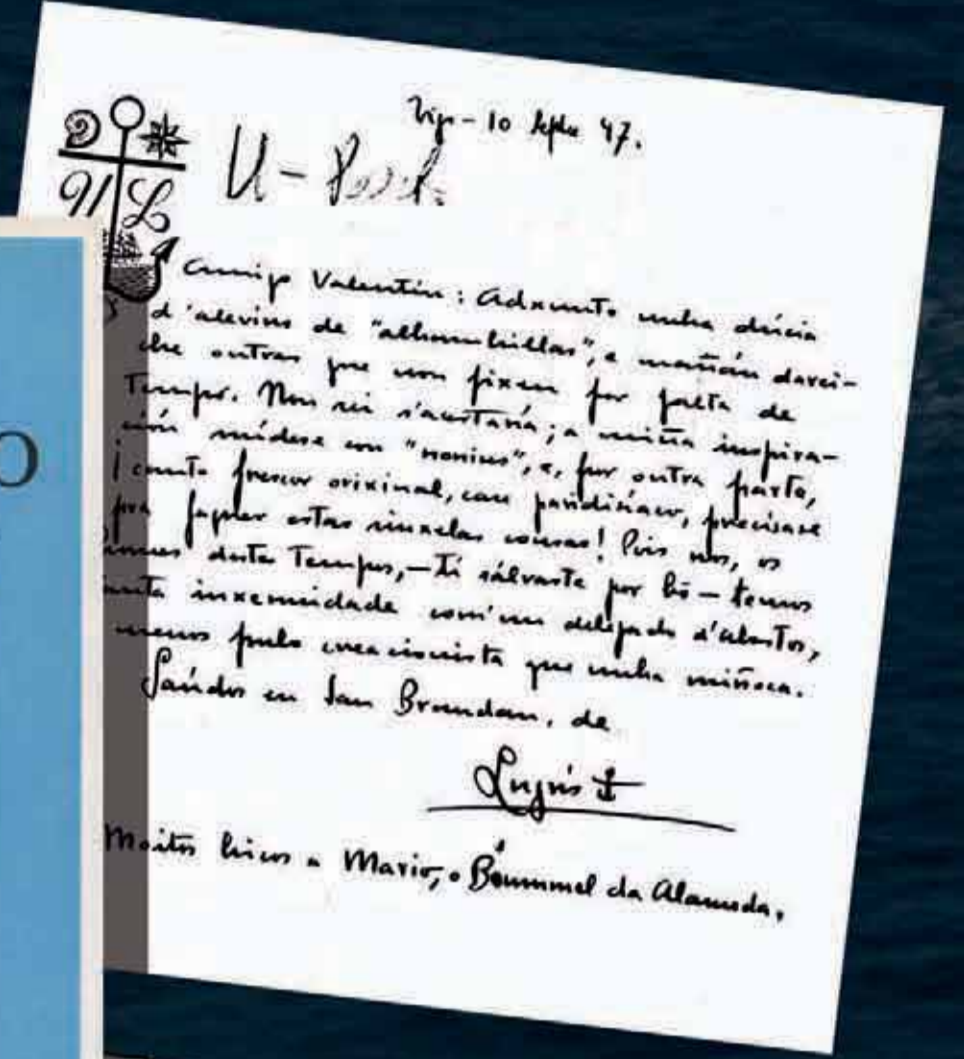
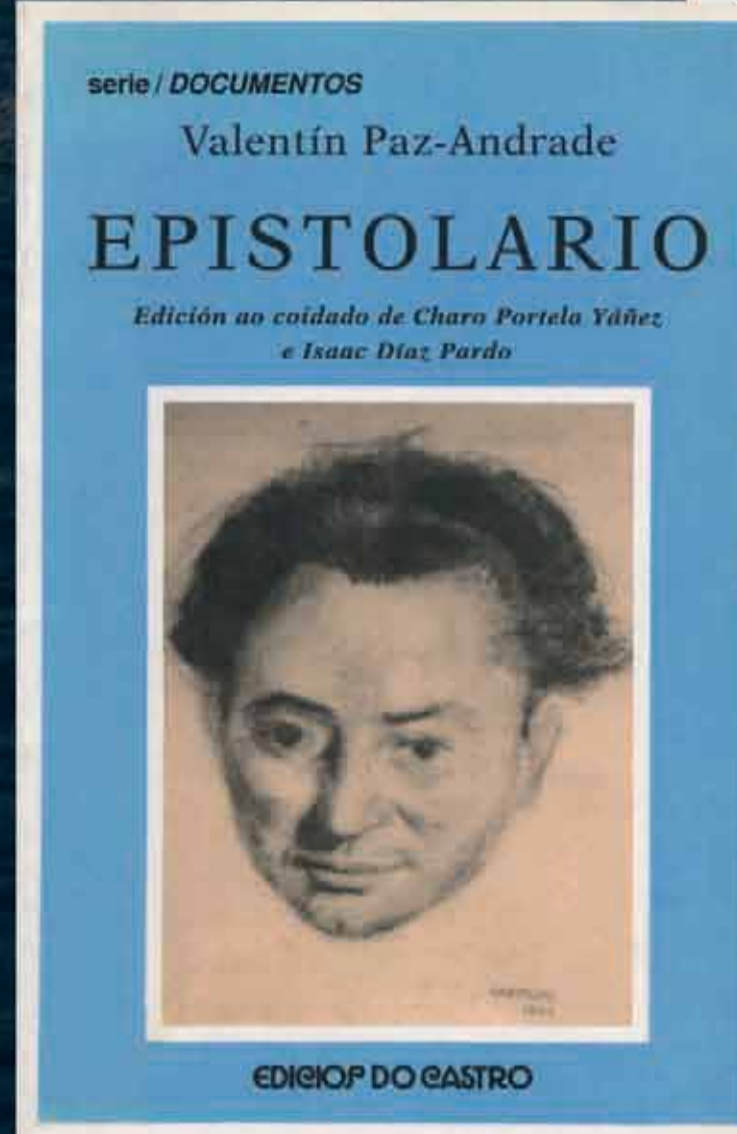
EPISTOLAR

EPISTOLARIO

Foi preparado por Charo Portela Yáñez e Isaac Díaz Pardo con motivo da conmemoración do décimo aniversario da morte de Valentín Paz - Andrade (1987) e publicado por Edicións do Castro en 1997. O libro sobre a correspondencia do autor abrangue o período que vai desde febreiro de 1930 a maio de 1985, entre a II República e os primeiros anos da democracia. A obra conta, ademais, cunha ampla cronoloxía da vida do galeguista e cunha minuciosa achega á bibliografía de e sobre Valentín Paz - Andrade.

Estas cartas, dirixidas a personalidades significativas de Galicia, Castelao, Risco, Otero Pedrayo, Núñez Búa, Portela Valladares, Urbano Lugrís, Laxeiro, Maside, Colmeiro, Seoane, Dieste, Blanco-Amor, Cabanillas, Delgado Gurriarán, entre outros, tratan temas de literatura, pintura, actividade editorial, economía, empresa ou avogacía, e tamén de asuntos privados: cousas da familia, enfermidades, accidentes, celebracións, defuncións ou visitas.

A través destas, podemos coñecer máis amplamente a idea de Galicia, que sempre estivo presente no seu pensamento e no seu labor, como ben queda expresado na obra **Galicia como tarefa**.

CARTAS DE VELLOSO AMIGOS

O libro en palabras do seu autor:

"No meu libro *Cartas de vellos amigos* (Galaxia, 2010) publico dezanove comunicacións del. En todas elas está o interese polos problemas do país, o espertar das novas xeracións, a proxección da nosa cultura en América. Fálame da miña veciñanza de nacemento coa terra do seu avó, que era de Brandomés. No seu fermoso prólogo ó meu libro *Encrucilladas*, refírese á miña comarca, que ben coñece. Ríos, castros, pazos señoriais. Tempo despois participaría (xunto con Piñeiro e Díaz Pardo) na presentación deste libro na Galería Sargadelos de Santiago. Outras cartas son de contido literario. Eu aludo ó seu ensaio sobre Guimarães Rosa, do que falei nun acto público cubano-brasileiro, na Habana, e a súa biografía de Castelao, e comento *La marginación de Galicia*, e o poemario *Cen chaves de Sombra*. Un e outro abordamos tamén temas políticos, sobre todo a partir de 1975. Dáme noticia dos cambios que se van producindo en España.

As súas cartas van de 1960 a 1982. Na súa prosa epistolar hai curiosidade, agarimo, amor a Galicia e fidelidade á lingua. Escribímonos con certa irregularidade pero quede como exemplo, en todo caso, o vínculo entre dous amigos, de distintas xeracións, con ideas e inxerencias afíns."

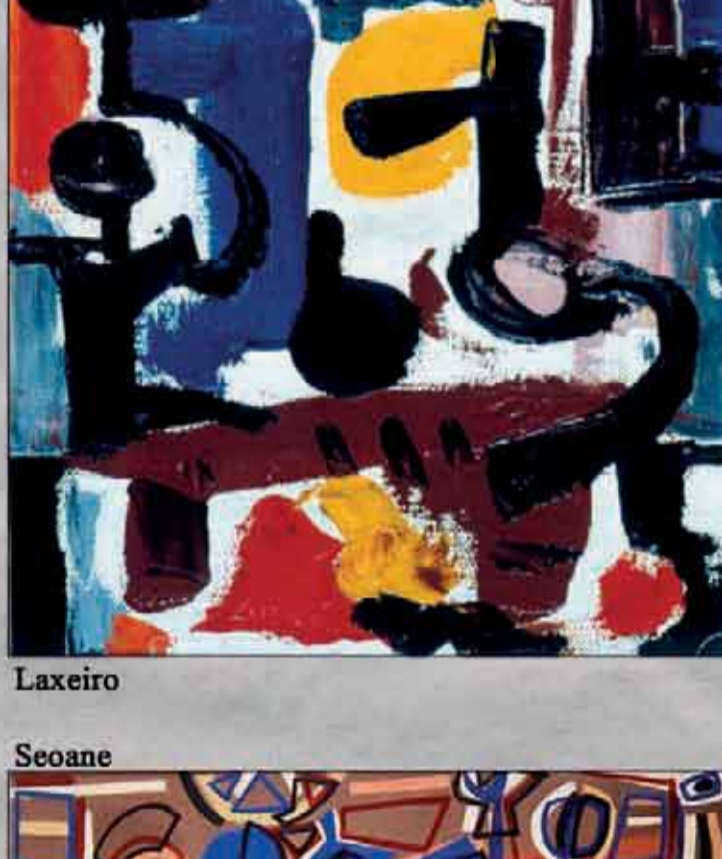

XORNALISTA

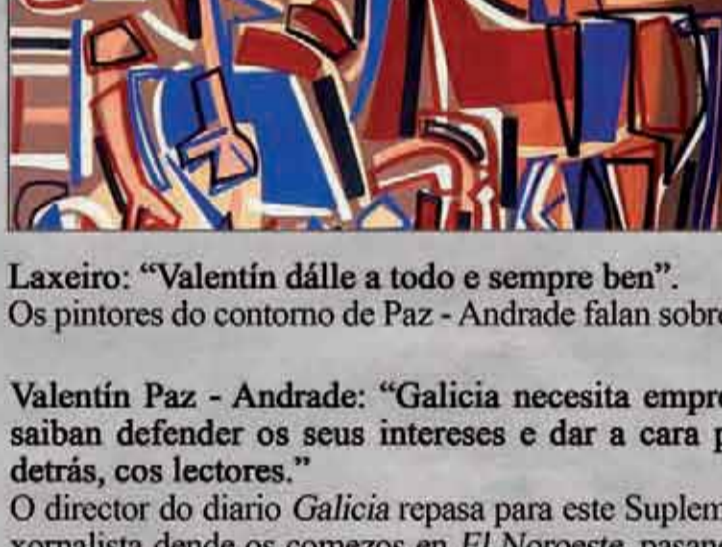
17

SUPLEMENTO CULTURAL

Reeditamos algúns artigos de Valentín Paz - Andrade publicados nas revistas culturais Grial, Vieiros, Ensino e Outeiro.

Laxeiro

Seoane

Laxeiro: "Valentín dálle a todo e sempre ben". Os pintores do contorno de Paz - Andrade falan sobre este polifacético autor.

Valentín Paz - Andrade: "Galicia necesita empresas de comunicación que saiban defender os seus intereses e dar a cara por eles; pero cos galegos detrás, cos lectores."

O director do diario Galicia repasa para este Suplemento a súa traxectoria como xornalista dende os comezos en El Noroeste, pasando polos seus ascensos a redactor xefe do semanario La Provincia e despois a director do Galicia e Industrias Pesqueras.

La Noche, Suplemento del sábado, 14/1/1950 "Castelao, el hombre y el artista" (extracto). Por Valentín Paz - Andrade "Durante la séptima noche del año naciente -vértebra dorsal del siglo- han debido doblar a muerte las campanas de todas las iglesias de Galicia. Campanas marineras de Rianxo, Graves campanas de Compostela. Líricas campanas de Bastabales, de Allóns... Sólo el llanto unánime de las torres románicas, lágrimas de bronce sobre faz de piedra, habría expresado con digno acorde y proporcionado acento, en esta ocasión el dolor de la tierra."

Urbano Lugiés

3

Nace o novo xornal Galicia. Diario de Vigo

O galeguismo xa ten un novo voceiro en Galicia

No día 25 de xullo de 1922 sae á luz cunha tirada de 12.000 exemplares un novo diario dirixido por Valentín Paz - Andrade, grande escritor e xornalista pontevedrés. Trátase dun xornal de ideoloxía galeguista con aspiracións de modernidade, europeísta, innovador e comprometido. Por primeira vez na nosa terra, un diario preocupase porque o formato sexa de doado manexo tanto na composición das páxinas como na busca das seccións. O editorial ocupará un lugar destacado converténdose en ferramenta de debate sobre os problemas sociais e políticos da época. Na sección "Letras e artes" escribirán as mellores plumas do noso país: Rafael

Valentín Paz - Andrade, director do xornal

Dieste, Lustres Rivas, Manuel Antonio, Villar Ponte, Vicente Risco, Bouza Brey, Otero Pedrayo, Castelao... O artigo humorístico correrá a cargo de Blanco Torres ou do propio director. Na primeira páxina encontraremos as caricaturas da colección "Cousas da vida" de Castelao. Outros ilustradores como Fernández Mazas, Álvaro Cebreiro ou Maside enviarán con asiduidade os seus debuxos. O propósito de Paz - Andrade é converter o Galicia nun diario de masas que poida servir de referente para todas as demais publicacións.

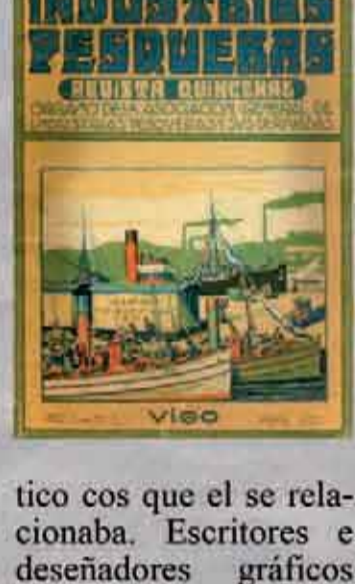
Valentín Paz - Andrade con algúns dos redactores do Galicia

(1950) - O artigo "Castelao, el hombre y el artista" de Paz-Andrade causa o peche do suplemento sabatino La Noche por incumplir as normas dadas pola Dirección Xeral de Prensa. O xornalista publicou o artigo en primeira páxina (e non no interior como ordenaban), a catro columnas (e non a unha) e destacando a faceta política galeguista de Castelao e a súa produción literaria máis comprometida con Galicia (o que estaba prohibido).

Un novo impulso para a revista Industrias Pesqueras

Valentín Paz - Andrade toma as rendas da revista quincenal Industrias Pesqueras, vicedeana da prensa especializada en Europa, que naceu en 1927 co afán de dar a coñecer as novidades internacionais do sector, tanto económicas coma industriais, tecnolóxicas ou científicas, sempre coa intención de propiciar o desenvolvemento da actividade industrial en Galicia. Coa chegada do actual director, a revista tomará un novo rumbo propiciando a entrada de colaboradores non só do mundo científico senón tamén dos ambientes cultural e artístico

cos que el se relacionaba. Escritores e deseñadores gráficos como Castelao, Maside e Guillermo Fontán saberán darlle á revista a riqueza expresiva e plástica propia dunha publicación moderna e con personalidade.

NOTICIAS BREVES

(1924) - Foi encadeado o director do xornal Galicia Valentín Paz-Andrade por defender en dous artigos un ferrocarril que unise Galicia coa fronteira francesa. A persecución que o réxime de Primo de Rivera exerce sobre o xornal non augura boas perspectivas.

(Nota - Os traballadores do tranvía abren unha subscripción de 10 céntimos por doador para liberalo.)

(1943) - Unha orde do Delegado de Educación Popular prohibelle a Paz-Andrade asinar os artigos co seu nome verdadeiro. No entanto, utilizando diferentes pseudónimos como M. ou Xan Quinto o xornalista seguirá sendo asiduo colaborador de El Pueblo Gallego, La Noche, Faro de Vigo ou Industrias Pesqueras (neste caso asinando como Mareiro).

(1957) - De novo Valentín - Paz Andrade na cadea, esta vez por criticar a actuación do Comandante Militar da Marina. Trinta días de arresto por unha falta cualificada como leve.

Xornal GALICIA - DIARIO DE VIGO do 25 de xullo de 1924

Xornal EL PUEBLO GALLEGO do 25 de xuño de 1936

Front page of GALICIA DIARIO DE VIGO, EXTRAORDINARIO DEL DIA DE GALICIA - VIERNES 25 JULIO 1924. Includes the headline 'LA REDACCIÓN DE "GALICIA" EN PERFIL Y EN ESPÍRITU' and a caricature of Valentín Paz - Andrade.

Front page of EL PUEBLO GALLEGO, NÚMERO 404, VIGO, MARTES 30 DE JUNIO DE 1936. Includes the headline 'EL ESTATUTO DE GALICIA TRIUNFÓ EN LAS URNAS' and 'la votación obtenida supera la cifra que exige la Constitución de la República'.

As imaxes utilizadas neste cartel son propiedade exclusiva dos seus autores ou donos legais; aquí utilízase para uso exclusivamente didáctico. Dep. Legal: C 700-2012

0123456789 POLIFACÉTICO

UN HOME DO RENACEMENTO

Valentín Paz - Andrade, home de ciencia e cultivador das letras, marcou época como empresario coa súa visión dunha patria moderna e próspera que amou por encima de todo.

Navegando tenazmente unha época convulsa, ideou innovacións que aliaban o político e o cultural: prensa moderna, ferrocarril que nos unise a Europa, economía competitiva e tecnificada, forzas políticas e banca propias, recursos enerxéticos (refinerías, hidroeléctricas) en solo galego...

Concibindo a cultura como valor económico -e Galicia como potencia cultural- apoiou a creación da Editorial Galaxia ou a fundación de xornais, cuxo coidado deseño responde ao seu compromiso coa plástica: será el quen coordine a Exposición de Pintores Galegos en Bos Aires (1950).

Profundamente preocupado polo destino da lingua, creu na lusofonía como ponte para difundir a nosa cultura en Portugal e na emerxente potencia brasileira.

DIRECTOR E FUNDADOR DE XORNAIS
 COMISIONISTA ASESOR XURÍDICO
 PENSADOR ARTICULISTA INTELLECTUAL
 CONFERENCIANTE COSMOPOLITA
 REDACTOR XEFE
 CONVERSADOR ECONOMISTA
 INVESTIGADOR
 AVOGADO DEFENSOR
 BIÓGRAFO NOVELISTA
 ENSAÍSTA SENADOR
 REDACTOR DO ESTUDO DE LINGÜAS
 MECENAS DE ARTISTAS
 TÉCNICO DA FÁBRICA DE PESCANA
 FUNDADOR DE PESCANA
 POLÍTICO XURISTA
 Membro da REAL ACADEMIA GALEGA
 XORNALISTA LINGÜISTA

"A conservación e o cultivo do idioma propio é un imperativo ligado á vida e á economía dos habitantes de Galicia tanto como a súa cultura e a súa historia"

VALENTÍN E CASTELAO

Foi unha relación verdadeiramente especial a que o noso autor mantivo coa figura máis carismática do galeguismo. De feito, Castelao adoitaba referirse a Paz mediante epítetos: chamáballo *O Mozo* nos faladoiros de Pontevedra; pasou a ser *O Berbiquí* ao ir demostrando carácter perseverante e, tras superar a participación na guerra de Marrocos e mais o atentado de Vigo, seica o rianxeiro terminou denominándoo *O Inmortal*.

Ainda coa diferenza de idade (doce anos), o certo é que tiñan bastantes posibilidades de acabaren coñecéndose e, en efecto, foi Juan Bautista Andrade quen os presentou no 1916. Con Daniel Valentín empezou a ter unha importante participación no movemento galeguista, e por iniciativa daquel, actuou como orador nun mitin de estudantes universitarios que tivo lugar en Santiago no ano 1919, ao igual ca II Asemblea Nacionalista.

Afirma Méndez Ferrín que, xa adulto, foi Paz quen impeleu a Castelao para converterse en guieiro do galeguismo. En todo caso, aparecen ligados en acontecementos políticos singulares: no 1931 concorren xuntos ás eleccións constituintes da República; no 1934, ao ser o de Rianxo desterrado a Badajoz, demanda que o pontevedrés asuma a Secretaría Política do Partido Galeguista.

Un colofón lóxico para a historia atopámolo no 1950, cando Paz-Andrade incumpre as disposicións da Dirección Xeral da Prensa do Goberno de Franco e publica un eloxio fúnebre, titulado "Castelao. El hombre y el artista", no vespertino *La Noche*. Ao diario abriuselle expediente e foi pechado ao cabo de dúas semanas.

No 1954, o noso autor volveu evocar a morte de Castelao no libro poético *Pranto matricial*.

Con Castelao no xantar galeguista do 25 de xullo de 1931

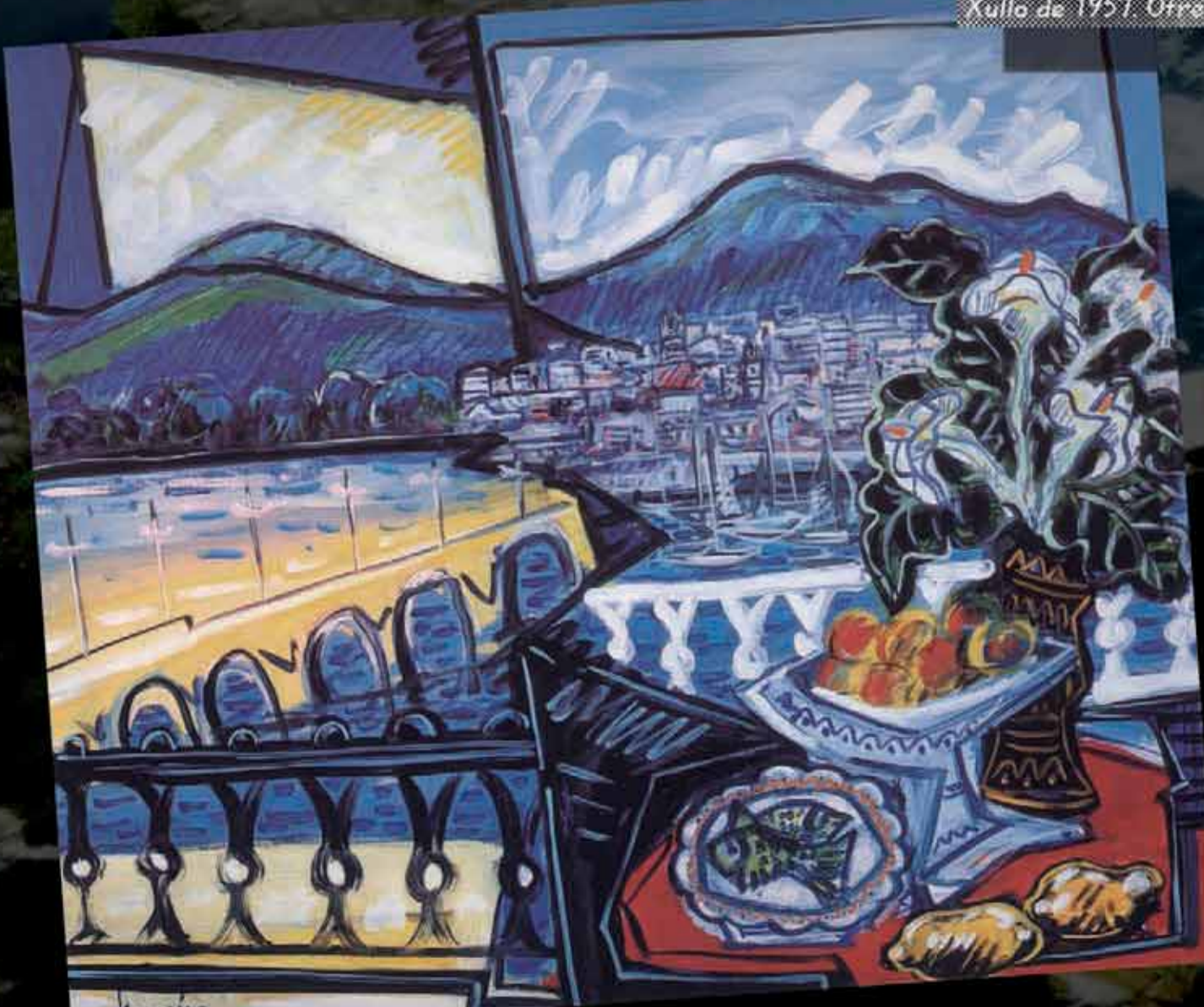
Pontevedra 1922. Valentín e Castelao na estación vella do ferrocarril

Xullo de 1957. Ofrenda floral a Castelao no Panteón social do cemiterio de Chacarita

Pontevedra

Barreiro - Pontevedra é Boa Vila 1995

Valentín delirio das nezas, Vigo, 28-6-58